

Sprawozdanie z VI Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Nauka o informacji (informacja naukowa) w okresie zmian: Nauka wobec współczesności: Wojny informacyjne” Warszawa, 18–19 maja 2023 r.

W dniach 18–19 maja 2023 r. w gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie odbyła się szósta edycja międzynarodowej konferencji naukowej „Nauka o informacji (informacja naukowa) w okresie zmian: Nauka wobec współczesności: Wojny informacyjne”. Jest to konferencja organizowana cyklicznie co dwa lata. Pierwotnie była organizowana przez Zakład Systemów Informacyjnych Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Obecnie zaś organizatorem jest Katedra Informatologii Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Tematem przewodnim tegorocznego spotkania były wojny informacyjne. XXI wiek jest domeną szybkiego rozwoju technologii, w tym technologii informacyjnych, uczenia maszynowego, mediów społecznościowych i dziennikarstwa obywatelskiego. Lecz postęp technologii informacyjnych ma nie tylko zalety, ale też i wady. Z jednej strony można szybko dotrzeć do informacji, podzielić się nią lub stworzyć własny przekaz. Z drugiej zaś – istnieje spore ryzyko powstania cyberterroryzmu, dezinformacji i fali *fake newsów*.

Konferencja miała stworzyć pole do refleksji nad zjawiskiem dezinformacji oraz nad metodami z obszaru nauk humanistycznych i społecznych (m.in. medioznawstwa, informatologii, nauk o bezpieczeństwie, filozofii, politologii, socjologii), dzięki którym można będzie przeciwdziałać temu zjawisku.

Zakres tematyczny konferencji, określony przez Komitet Organizacyjny, skupił się wokół wojen informacyjnych. Uwzględniono najważniejsze współczesne problemy społeczne, m.in. pandemię COVID-19, wojnę w Ukrainie, katastrofę klimatyczną czy kryzys energetyczny.

Referaty zebrano tematycznie w następujących grupach problemowych: architektura informacji a bezpieczeństwo informacji, architektura informacji jako narzędzie walki z dezinformacją, badania UX a wojny informacyjne, bańki informacyjne, cyberterroryzm, *dark patterns* i projektowanie serwisów informacyjnych, dziennikarstwo obywatelskie, *fact-checking*, kompetencje informacyjne użytkowników,

manipulacje medialne, nowoczesna infrastruktura informacyjna, jej zabezpieczenie oraz ataki na nią, nowe technologie komunikacyjne, ocena jakości informacji, społeczne sieci informacyjne, wojny w cyberprzestrzeni, wojny informacyjne oraz zjawisko *fake news*.

W konferencji udział wzięło 60 osób, w tym prelegentów, którzy dzielili się swoją wiedzą, jak i słuchaczy. W trakcie wydarzenia zaprezentowano 44 referaty.

Konferencja cieszyła się szerokim zainteresowaniem specjalistów zajmujących się problematyką dezinformacji. Wśród nich znaleźli się zarówno eksperci krajowi, jak i zagraniczni (Ukraina, Nigeria), reprezentujący różne ośrodki badawcze. Co ważne, uczestnicy konferencji należeli do różnych pokoleń badaczy, co przełożyło się na szerokie spektrum poglądów na badane zjawiska. Największa liczba gości konferencji przybyła z różnych ośrodków akademickich i badawczych Polski. Najwięcej badaczy i badaczek pochodziło z Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Gościliśmy również gości z Ukrainy (Rowieński Państwowy Uniwersytet Humanistyczny) oraz Nigerii (Nasarawa State University).

Konferencja stała się jednym z najważniejszych wydarzeń na polskiej mapie informatologii. Pełni ona znaczącą rolę jako miejsce wymiany wiedzy, doświadczeń oraz prezentacji innowacyjnych koncepcji i rozwiązań.

Wydarzenie zostało uroczystie otwarte przez Przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego dr. hab. Piotra Tafiłowskiego, prof. UW oraz prof. dr. hab. Barbarę Sosińską-Kalatę. Wśród gości konferencji wymienić można prof. dr. hab. Janusza Adamowskiego – Dziekana Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii, prof. dr. hab. Dariusza Kuźminę – Prodziekana ds. Finansowych oraz prof. dr. hab. Roberta Cieślaka – Przewodniczącego Rady Naukowej Dyscypliny Nauki o Komunikacji Społecznej i Mediach. Tuż po przywitaniu uczestników i gości konferencji ogłoszone zostały dwa *keynote speech*. Pierwszy, pt. „Dezinformacja i jej wpływ na bezpieczeństwo banków oraz ich klientów”, wygłosił dr. Tadeusz Białek, prezes Związku Banków Polskich. Drugi referat dotyczył prawdy i czasu, a wygłosił go prof. dr. hab. Zbigniew Mikołajko (Instytut Filozofii i Socjologii PAN). Kolejny dzień konferencji otworzył były Rzecznik Praw Obywatelskich Adam Bodnar, który wygłosił wykład pt. „Rządzenie poprzez oszukiwanie – znaczenie dezinformacji oraz kontroli nad mediami dla jakości demokracji”.

Pierwszy dzień spotkania podzielono na trzy sesje. Pierwszą poświęcono rosyjskim strategiom dezinformacji. Otworzyła ją dr. hab. Agnieszka Demczuk (UMCS) referatem pt. „Demokratyzacja dezinformacji *à la* Kreml”. Następnie uczestnicy mogli wysłuchać referatów dotyczących „Rosyjskiej propagandy przeciwko Ukrainie i Zachodowi w latach 2014–2015 i 2022–2023” (dr. hab. Bogdan Borowik, UMCS), „Koncepcji autokracji informacyjnej a polityki informacyjnej Rosji: ujęcia teoretycznego informacyjnej polityki wewnętrznej a dostosowania koncepcji do

polityki międzynarodowej” (Ilya Alipau, UW). Na zakończenie sesji uczestnicy wysłuchali referatu pt. „Dezinformacja w Internecie jako narzędzie zabezpieczania interesów Federacji Rosyjskiej w strefach wpływu. Analiza fake news z bazy EuvsDisinfo” (dr Grzegorz Ptaszek, AGH w Krakowie, dr hab. Bohdan Yuskiv).

Druga sesja poświęcona została tematowi wojny w Ukrainie. Przedstawione zostały następujące referaty: „When every second matters. Ukrainian news media on TikTok during war time” przedstawiony przez Vladyslava Zinichenko (UAM); „The construction of war fake news. The specificity of disinformation in social media during the first six months of the Ukraine-Russia war”, o czym opowiedzieli Katarzyna Kopecka-Piech, dr hab., prof. ucz. Dorota Dyksik i Mateusz Sobiech (UMCS, UW); „«Rozpoczęliśmy walkę, która ma znaczenie metafizyczne». Rosyjska Cerkiew Prawosławna na wojnie informacyjnej z Ukrainą (2022–2023)” wygłoszony przez dr Milenę Kindziuk (UKSW); „Relacjonowanie przebiegu wojny w Ukrainie a strategię komunikacyjne wybranych mediów w Ukrainie, Rosji i w Polsce”, który został przygotowany przez prof. dr. hab. Stanisława Jędrzejewskiego, dr. hab. Wiktora Wernera, dr. Krzysztofa Kuźmicza i dr. Jacka Nożewskiego (Akademia Leona Koźmińskiego, UAM) oraz „Walka z zawłaszczeniem językowym jako formą dezinformacji w kontekście rosyjsko-ukraińskiej wojny”, o której opowiedziała dr Nadia Gergało-Dąbek (UMCS).

Trzecia sesja, dotycząca użytkowników informacji, zakończyła pierwszy dzień obrad. W jej ramach uczestnicy wysłuchali referatu pt. „Epistemiczne bańki informacyjne w kontekście zachowań informacyjnych człowieka jako fenomen profilowania specyficznych przestrzeni informacyjnych” przygotowanego przez dr Monikę Krakowską (UJ). Agnieszka Józwik (UMCS) opowiedziała o detekcji *fake newsów* jako podstawowej umiejętności współczesnego odbiorcy mediów. Ostatni referat trzeciej sesji pt. „Ewolucja paradygmatu ochrony odbiorcy mediów w erze cyfrowej” wygłosiła dr Agata Raczkowska (UW).

Drugi dzień konferencji składał się z 7 paneli, które umownie podzielono na dwa równoległe bloki tematyczne – „technologiczne” i „humanistyczne”.

Pierwszy panel otworzyła dr hab. Marta Juza (UP im. KEN w Krakowie), wygłaszając referat pt. „Wolność słowa w komunikacji internetowej a potencjał dezinformacji”. Następnie uczestnicy wysłuchali referatu dotyczącego narzędzi dezinformacji i manipulacji w przestrzeni medialnej i społecznej: rodzaje, charakterystyka, oddziaływanie wygłoszonego przez dr Katarzynę Bąkowicz (Uniwersytet SWPS). Dr hab. Danuta Kaźmierczak (UP im. KEN w Krakowie) opowiedziała o kompetencjach informacyjnych dla budowania spójności społecznej w dobie wojen informacyjnych („Information competencies for building social cohesion in era of InfoWars”). Z kolei mgr Maria Lipińska (UW) wygłosiła referat pt. „Przypadek Alexa Jonesa w kontekście mechanizmu tworzenia teorii spiskowych i fake newsów”.

Równoległe z panelem 1 odbywał się panel 2, poświęcony informacji naukowej. Dyskusję otworzono referatem pt. „Bibliometryczny zarys obszaru fałszywej

informacji na podstawie bazy Scopus i pakietu Bibliometrix” (dr Anna Małgorzata Kamińska, UŚ). Następnie uczestnicy zapoznali się z architekturą informacji w serwisach internetowych czasopism drapieżnych (dr Anna Matysek, UŚ). Ciekawa dyskusja toczyła się wokół tematu związanego z badaniami ankietowymi dotyczącymi kompetencji bibliograficznych studentów (dr Agnieszka Łakomy-Chłosta, dr hab. Agnieszka Gołda, UŚ). Zamykającym panel 2 był referat pt. „Kontrolne i nadzorcze funkcje katalogu bibliotecznego w czasach cenzury i wojen kulturowych. Studium przypadku społecznej historii informacji” wygłoszony przez dr hab. Teresę Świąćkowską (UW).

Po przerwie kawowej uczestnicy konferencji rozeszli się na kolejne panele. Podczas 3 z nich, który był poświęcony dezinformacji i technologii uczestnicy zastanawiali się, czy *fake newsy* są mniej fałszywe na mniejszym ekranie oraz czy rodzaj urządzenia wpływa na postrzeganie prawdziwości informacji (Dorota Marciniak, Marta Lasota, dr Maciej Kościelniak, Uniwersytet SWPS). Następnie dr Łukasz Iwasiński (UW) omówił temat prawa w kontekście rozwoju algorytmów sztucznej inteligencji. Równie ciekawym był zaprezentowany przez dr. hab., prof. UW Grzegorza Gmitera (UW) temat poświęcony aplikacjom mobilnym w świetle agregacji i selektywnej dystrybucji informacji w 2023 r. Poruszono też tematy dotyczące ataków *phishingowych* w kontekście cyberbezpieczeństwa i szerzenia dezinformacji (dr Adam Jachimczyk, UW), detektora poziomu niewiarygodności komunikatów medialnych jako broni przeciwdzinformacyjnej (dr hab. Anna Granat, UMCS), wykrywania *fake news* za pomocą sztucznej inteligencji (Kamil Jaszczynski, Grzegorz Świerk, Fundacja Midero). Panel 3 zakończyła prezentacja zagranicznego gościa, dr. Godswilla Okiyi’a (Nasarawa State University), który opowiedział o ocenie cyberataków i strategiach zarządzania i kontroli nad nimi w Nigerii („Assessment of cyber-attacks and strategic approaches adopted towards their management and control in Nigeria”).

Równolegle odbył się panel 4 poświęcony dziennikarstwu oraz panel 5, którego tematem przewodnim były teorie informacyjne. W ramach 4 panelu wygłoszono trzy referaty. Monika Szafrńska (UJ) opowiedziała o roli portali *fact-checkingowych* w systemie medialnym w świetle dziennikarskiej teorii demokracji. Następnie Julia Molibog (UAM) opowiedziała o dziennikarstwie w czasie konfliktu zbrojnego i przedstawiła studium przypadku kanału Historia Realna w serwisie YouTube. Na zakończenie dr Waldemar Sobera (UŚ) wygłosił referat dotyczący profili dziennikarzy obywatelskich jako medium zaufania publicznego i poglądów studentów dziennikarstwa na ten temat.

Panel 5 dotyczył teorii informacyjnych i rozpoczął się referatem prof. dr. hab. Wiesława Babika (UJ) pt. „Ekologia informacji – podbudowa teoretyczna i płaszczyzna praktyczna w walce ze współczesnymi przejawami zjawiska dezinformacji”. Następnie dr hab., prof. UŚ Katarzyna Materska opowiedziała o walkach informacyjnych w paradygmacie ekosystemów informacyjnych. Na zakończenie uczestnicy

konferencji wysłuchali referatu dr Iwony Grodź (PTBFiM, PTKS, WSUS) dotyczącego wizualizacji w mediach *versus* wartości informacji na przykładzie filmowym.

Po przerwie obiadowej uczestnicy pośpieszyli na ostatnie dwa panele. Panel 6 objął zagadnienia związane z informacją i gospodarką. W jego ramach odbyły się dwie prezentacje. Pierwszy wystąpił dr hab., prof. ucz. Zbigniew Osiński (UMCS), który opowiedział o internetowych relacjach pomiędzy firmą a konsumentami. Uczestnicy zastanowili się, czy taka relacja jest marketingiem czy wojną informacyjną. Następnie dr inż. Agnieszka Młodzka-Stybel wraz z mgr Anetą Stańczak-Gąsiewską (CIOP PIB) przedstawiły temat dotyczący problematyki rozwoju Przemysłu 4.0 w wybranych bazach piśmiennictwa krajowego.

Mediów społecznościowych dotyczył panel 7, który rozpoczęła dr Ewa Chłudzińska (Akademia Nauk Stosowanych w Łomży) referatem pt. „Media społecznościowe a machina manipulacji”. Następnie uczestnicy wysłuchali prezentacji dotyczącej dominacji algorytmów w społecznej sferze informacji i poziomu społecznej świadomości tego zjawiska, którą przygotowała dr Emilia Musiał (UP im. KEN w Krakowie). Z kolei Maria Stefaniak opowiedziała o zagrożeniach dla wolności słowa w internecie po zakupie Twittera przez Elona Muska.

Po burzliwych i owocnych dyskusjach nastąpiło podsumowanie obrad i zamknięcie konferencji.

Konferencja zrealizowała zamierzone cele organizatorów, stając się nie tylko miejscem wymiany wiedzy, doświadczeń i przemyśleń uczestników, ale także inspirującą platformą dyskusji i refleksji. Gośćmi konferencji byli wybitni akademicy i praktycy, którzy na co dzień zajmują się zagadnieniami związanymi z szeroko pojętą dezinformacją. Trwające dwa dni wydarzenie przyniosło owocne polemiki i liczne dyskusje, podczas których idee i pomysły spotkały się z rzeczywistością. Uczestnicy wymieniali się nie tylko wiedzą i spostrzeżeniami, ale także najlepszymi praktykami w swoich dziedzinach, co przyczyniło się do wzbogacenia wiedzy i umiejętności wszystkich obecnych. Konferencja pomogła nawiązać silne i trwałe relacje między naukowcami a praktykami, a także wszechstronnie przeanalizować zjawisko dezinformacji.

W imieniu Rady Programowej oraz Komitetu Organizacyjnego bardzo dziękujemy wszystkim Uczestniczkom i Uczestnikom Konferencji. Mamy nadzieję, że w równie szerokim i zróżnicowanym gronie spotkamy się podczas następnej konferencji.

mgr Karolina Silkina
Szkoła Doktorska Nauk Społecznych
Uniwersytet Warszawski